

УДК 636.127.1.082

Супрун І.О., кандидат с.-г. наук, доцент
Національний університет біоресурсів та природокористування України**ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ КОНЕЙ РИСИСТИХ ПОРІД В УКРАЇНІ**

Проведено аналіз чисельності коней рисистих порід в Україні за період з 2005-2011 роки. Встановлено, що за останні п'ять років чисельність орловської та російської рисистих порід в кінних заводах та племінних репродукторах в Україні зменшилась приблизно на 20%.

Ключові слова: орловська, російська, французька, американська рисисті породи, жвавність, «призові рисаки», чисельність, кінні заводи, племінні репродуктори.

Орловська рисиста порода є унікальним явищем не лише для конярства Росії чи країн СНД, але і світового кіннозаводства. Своєрідність селекції та випробувань коней даної породи, що має більш ніж 200-річну історію, забезпечила комплекс цінних спадкових властивостей, яких не знайдеш в інших рисаків. Саме ця особливість і дозволяє залишатися орловській рисистій породі й досі популярною. Проте зараз орловський рисак переживає не кращі часи. З одного боку порода є символом вітчизняного кіннозаводства, з іншого – на іподромних випробуваннях відсоток орловців складає не більше 40, оскільки представники породи і за жвавністю, і за швидкістю значно поступаються іншим рисистим породам – російській рисистій, американській стандартбредній та французькій.

Відомо, що основною рушійною силою до послаблення чи підвищення популярності будь-якої породи є економічна складова. З часів появи тоталізаторів на іподромах в світі, коли верхові і рисисті коні почали «заробляти» для своїх власників великі гроші, їх жвавність стала мірилом в породотворчому процесі. Поряд з цим, генеалогічна структура є складним селекційно-генетичним комплексом, для ефективного функціонування якого необхідне суворе дотримання усіх параметрів, що його формують. Тобто важливим є забезпечення допустимої чисельності структурних одиниць всередині породи та кількості тварин у них. Селекціонери в конярстві вважають, що в породі коней повинно бути не менше 6-10 ліній, а в кожній з них не менше 6-10 нащадків, та 6-12 родин, з не менше ніж 6 продовжувачками кожної.

Тому **метою наших досліджень** був аналіз динаміки чисельності орловської, російської, французької та американської рисистих порід в Україні за 2005-2011 роки.

Матеріали і методика досліджень. Для реалізації даної мети були використані книги державного племінного реєстру за відповідні роки.

Результати досліджень. Згідно з даними племінного реєстру станом на 1.01.2011 в Україні зареєстровано 4 кінних заводи та 10 племінних репродукторів з розведення коней орловської рисистої породи. У вказаних племінних господарствах зареєстровано 911 голів коней в тому числі 54 жеребці-плідники і 300 племінних кобил. За результатами власних досліджень протягом піддослідного періоду з 2005 по 2011 роки загальна чисельність поголів'я коней орловської рисистої породи зменшилась більше ніж на 20% (табл. 1.). Варто відмітити, що чисельність жеребців порівняно з 2005 роком збільшилась на 11 голів, а кобил і племінного молодняка зменшилась на 50 і 240 голів відповідно. Слід також зазначити, що до 2007 року поголів'я коней зростало і досягло

найбільшої чисельності (1156 голів), а з 2008 року загальна кількість коней орловської рисистої породи почала стрімко падати. За даними племінного реєстру загальна чисельність поголів'я у 2011 році відносно до 2007 зменшилась більше як на 20%, а в 2010 – більше ніж на 25%. Зокрема кількість кобил зменшилась майже на 25%, жеребців – на 13% (рис. 1).

Таблиця 1. Динаміка чисельності коней орловської рисистої породи, голів

Тварина	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Кобили	350	387	399	378	328	306	300
Жеребці	43	45	62	58	49	48	54
Всього	1151	1069	1156	1113	980	858	911

Приємно відзначити, що в 2011 році проглядається тенденція до стабілізації чисельності поголів'я порівняно з попередніми роками за рахунок збільшення кількості племінного молодняку і жеребців-плідників (рис. 1). Такому зростанню, на нашу думку, сприяла державна програма матеріальної підтримки утримання племінних тварин в кінних заводах та племрепродукторах, згідно якої окремі найбільш видатні жеребці-плідники та перспективний племінний молодняк забезпечувався фіксованою матеріальною дотацією з боку держави.

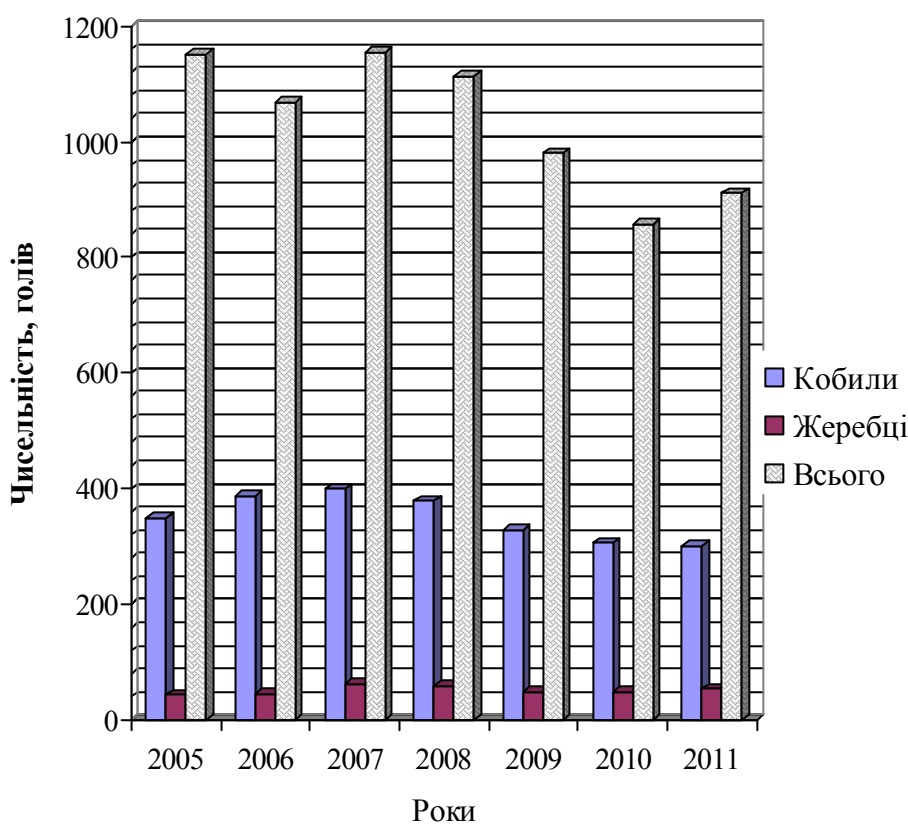

Рис. 1. Динаміка чисельності коней орловської рисистої породи

Планомірна селекційна робота з орловською рисистою породою дала змогу досягти значних результатів у збільшенні зросту, поліпшенні екстер'єру, створенні бажаного типу та підвищення головної селекційної ознаки – жвавості. Але зараз для більш швидкого забезпечення істотного поліпшення жвавості вітчизняних рисаків більшість конезаводчиків схиляється до необхідності міжпородного схрещування. Перевага при підборі коней для поліпшення жвавості російської рисистої породи надається американським стандартбредним коням як найжвавішим та найбільш консолідованим рисакам.

Окремі спеціалісти в галузі конярства, зокрема І.В. Ткачова, досліджували причини зменшення в цілому чисельності поголів'я коней в Україні. Серед іншого хочеться підкреслити конкуренцію коней зарубіжної селекції з вітчизняними, соціально-економічну перебудову, зміну форм власності, економічну кризу. Ці та інші чинники і визначають проблему зникнення цінних порід вітчизняної селекції. Від вирішення даних питань залежить доля і орловської рисистої породи.

Отримання «призових коней» є необхідною умовою для відродження міжнародної слави вітчизняного рисистого кіннозаводства, прибутковості та функціонування іподромів на Україні. Коні вітчизняні не мають змоги брати участі в міжнародних призах, оскільки нині рекорди вітчизняних рисаків відстають від європейських і світових. Завдяки соціально-економічним факторам свого часу вбула створена російська рисиста порода в результаті схрещування двох рисистих порід – орловської й американської, вже добре спеціалізованих на рисистому алюрі. Відбір і підбір як при виведенні російської породи, так і при подальшому її вдосконаленні, проводився селекціонерами за жвавістю і бажаним запряжним типом. Але останнім часом в гонитві за жвавістю застосовується масове поглинальне схрещування російських рисистих кобил з плідниками американської стандартбредної породи низького селекційного класу. Весь процес насичення кровностями вже згадуваних жвавих рисистих порід носить вельми хаотичний характер. Тоді як успішне управління еволюцією порід має бути засноване на науково-обґрунтованій теоретичній базі, яка б дозволяла розробляти перспективну стратегію розведення тварин з прогнозованим селекційним ефектом. Динаміка розвитку порід коней за господарськи корисними ознаками потребує постійного детального аналізу і узагальнення селекційної інформації стосовно оцінки, відбору та підбору тварин у межах генеалогічних формувань. Тому поряд із дослідженням орловської рисистої породи ми проаналізували динаміку чисельності російської рисистої породи, припускаючи, що зниження чисельності орловських рисаків пояснюється зростанням чисельності поголів'я більш жвавих російських. Але результати власного аналізу не підтвердили цього припущення. Так, за останні п'ять років поголів'я коней російської рисистої породи теж зменшилось приблизно на 20%. Згідно з даними племінного реєстру, станом на 1.01.2011 у зареєстрованих в Україні 3 кінних заводах та 11 племінних репродукторах з розведення коней російської рисистої породи утримувалося 922 голови коней, в тому числі 38 жеребців-плідників і 304 племінних кобили. За результатами власних досліджень протягом піддослідного періоду з 2005 по 2011 роки загальна чисельність поголів'я коней російської рисистої породи також зменшилась більше ніж на 20% (табл. 2.). Слід зазначити, що до 2008 року поголів'я коней зростало і досягло найбільшої за останні п'ять років чисельності (1297 голів) (табл. 2.). Лише протягом одного року у 2010 році загальна чисельність поголів'я відносно до 2009 зменшилась більш як на 22% (рис. 2). Зокрема кількість кобил зменшилась майже на 22%, жеребців – на 31%.

Таблиця 2. Динаміка чисельності коней російської
рисистої породи, голів

Тварина	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Кобили	358	352	414	432	417	313	304
Жеребці	50	50	55	57	58	40	38
Всього	1222	1140	1287	1297	1150	899	922

Однією з оригінальних рисистих порід в світі є французька рисиста – відмінна призова порода, яка не поступається за жвавистію американській стандартбредній, а за спортивними якостями та за витривалістю перевершує її. Французькі рисаки як більш пізньоспілі в старшому віці виграють майже всі визначні міжнародні призи в Європі. Рисисте кіннозаводство Франції домоглося таких успіхів завдяки ретельному відбору жеребців-плідників, поліпшенню годівлі і утримання коней, високій техніці заводського та іподромного тренінгу і цілеспрямованій системі випробувань коней рисою під сідлом і в збруї в запряжках.

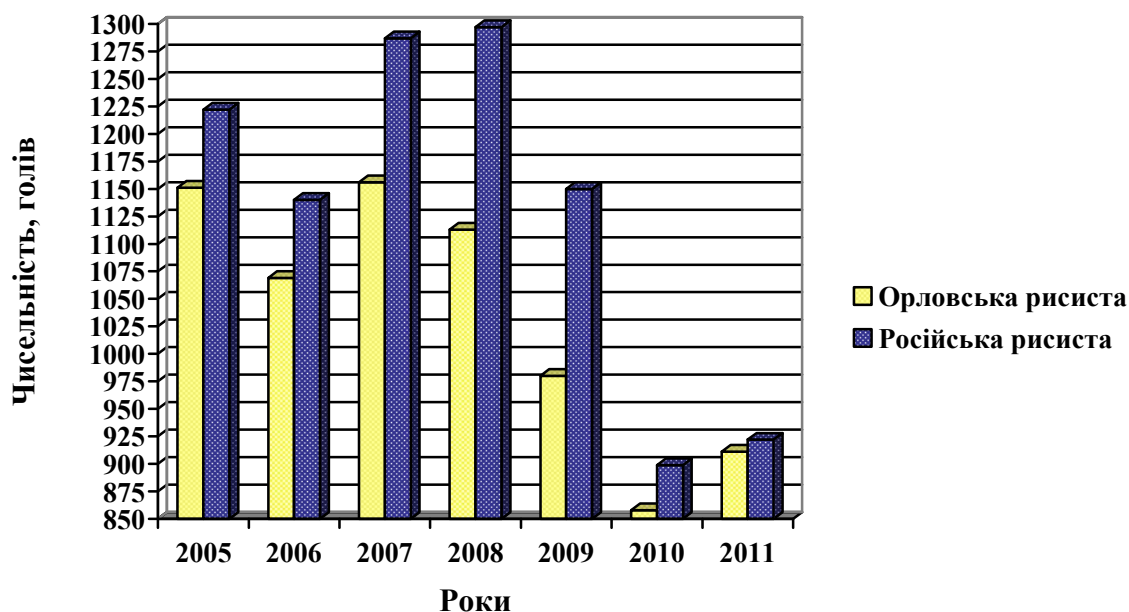

Рис. 2. Динаміка чисельності коней рисистих порід в Україні

Згідно з даними племінного реєстру станом на 1.01.2011 в Україні вперше за останні роки організовано в Київській області єдиний племінний репродуктор «Рода» з розведення коней французької рисистої породи. У даному племінному господарстві зареєстровано 39 голів коней, в тому числі 2 жеребці-плідники і 17 племінних кобил.

На даний час в Україні поліпшення жвавості вітчизняних рисаків відбувається завдяки залученню спадковості кращих за жвавистію та витривалістю порід. Так, в незначній кількості відбувається прилиття крові французької рисистої породи, яка в кіннозаводстві України представлена в основному нащадками лінії Фанданго через Міндена.

Схрещування французьких і американських рисаків дозволяє доповнити силу, міцність і довговічність французів стійким рисистим алюром, скороспілістю і керованістю американців.

Стосовно чисельного представництва чистокровних американських рисаків у кінних заводах та племінних репродукторах згідно з державним племінним реєстром станом на 1.01.2011 в Україні не зареєстровано племінних господарств з розведення коней американської стандартбредної породи. В приватних господарствах утримуються коні для спорту та користувальних схрещувань. Кровність російських рисаків за американською стандартбредною породою продовжує зростати завдяки використанню чистопородних американських жеребців. Російська рисиста порода практично поглинається американською та частково французькою, тому у вітчизняному конярстві за аналогією з Росією та іншими країнами СНГ, де склалася подібна ситуація для характеристики російсько-американських чи російсько-французьких помісей, все частіше вживають термін «призові рисаки». Як свідчить міжнародний досвід, найбільш перспективним методом отримання видатних іподромних бійців є міжпородне схрещування американських рисаків та їхніх помісей з представниками французької рисистої породи. Як вже згадувалось, у вітчизняному кіннозаводстві спадковість французької рисистої породи представлена через Міндена, його нащадків та нащадків американо-французьких жеребців Charif di Iesolo, Workagolic, Nimo Sasselyn.

Висновки. Отже, за результатами досліджень можна стверджувати про значне скорочення поголів'я коней орловської та російської рисистих порід за останні п'ять років. Проблему збереження цих унікальних вітчизняних порід необхідно вирішувати на державному рівні. Оскільки орловська рисиста порода є національним надбанням і для України, обов'язком держави є підтримка її чисельності на рівні, достатньому для ефективної селекційної роботи та підтримання генеалогічної структури породи.

Література

1. Дубровская Р.М., Стародумов И.М. Отечественные породы лошадей // Генетические ресурсы сельскохозяйственных животных: редкие и исчезающие отечественные породы / И.Г. Моисеева, И.А. Захаров, Р.С. Митичашвили и др. – М.: Наука, 1992. – С. 122–130.
2. Пэрн Э.М., Рождественская Г.А. Совершенствование породы: Совершенствование заводских пород лошадей. – Научные труды. М.: Московский рабочий, 1978. – Т.31. – С. 157-166.
3. Рождественская Г.А. Орловский рысак. – М.: Аквариум Бук, 2003. – 160 с.
4. Столповский Ю.А., Захаров И.А. Генофонды отечественных пород – национальное богатство России// Программа Президиума РАН «Биоразнообразие и динамика генофондов – М.: РАН, Ин-т общ. генетики им. Н.И. Вавилова. 2007. – С. 3, 38–39.
5. Ткачова І.В. Стратегія розвитку галузі конярства в Україні// Науковий вісник НУБіП України. 2011. – Вип.160. – Ч.1. – С. 271–277.

Summary

The analysis of trotting breeds horses quantity in Ukraine during the period from 2005-2011 years was done. It is set that quantity of Orlov and Russian trotting breeds diminished uhn the last 5 years about for 20%.

Key words: Orlov, Russian, French, American trotting breeds, quantity, stud farms.